

Antwoord na debat over het pre-advies van Mr.G.R. de Groot

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R. (1978). Antwoord na debat over het pre-advies van Mr.G.R. de Groot: Gelijkheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht. *Geschriften van de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking*, 26, 44-51.

Document status and date:

Published: 01/01/1978

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Mijnheer de voorzitter, dames en heren!

Mag ik in de eerste plaats van de gelegenheid gebruik maken om het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking hartelijk te danken voor het feit dat ik ben uitgenodigd om voor deze vereniging een preadvies te schrijven over de gelijkheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht.

Ik vind het nationaliteitsrecht een heel boeiend gedeelte van het recht. Tegelijkertijd ben ik de mening toegedaan, dat het beginsel van juridische gelijkheid van man en vrouw op alle gebieden van het recht, dus ook in het nationaliteitsrecht, volstrekt consequent dient te worden gerealiseerd. Niet voor niets ben ik mijn preadvies eigenlijk met een stelling begonnen: 'Mannen en vrouwen moeten in het recht op gelijke wijze worden behandeld, tenzij biologische verschillen het tegendeel noodzakelijk maken'. Weliswaar is dit geen beginsel, waarvoor ik mij kan beroepen op de inhoud van het Oude of Nieuwe Testament — na de boeiende rede, die Prof. Kisch zoëven heeft gehouden, zou het natuurlijk fijn zijn geweest, als ik zulks wel had kunnen doen — maar het komt mij voor, dat dit principe van juridische gelijkheid der geslachten ook zonder zo'n fundament in de heilige schrift als vrijwel algemeen aanvaard mag worden beschouwd. Het zal U duidelijk zijn, dat ik het uitermate plezierig heb gevonden om enige tijd na te denken over de vraag hoe dit gelijkheidsbeginsel in het nationaliteitsrecht gestalte dient te krijgen. Nogmaals mijn dank voor de gelegenheid daartoe.

De diverse interveniënten op deze vergadering ben ik erkentelijk voor hun opmerkingen over en naar aanleiding van mijn preadvies. Ik ben blij, dat hun opmerkingen mij de kans geven enkele passages uit het preadvies heden nog eens toe te lichten. Uiteraard ben ik dankbaar voor de vriendelijke woorden die zijn gesproken.

Ik zal mijn best doen om in mijn antwoord zoveel mogelijk recht te doen aan de vragen die mij zijn gesteld en de opmerkingen die zijn gemaakt. (Niet van alle interventies heb ik een schriftelijke weergave mogen ontvangen. Voor zover hierna wordt ingegaan op reacties die niet in het voorgaande zijn afgedrukt, zal ik naar beste weten de desbetreffende opmerkingen parafraseren, mij hierbij baserende op mijn tijdens de vergadering gemaakte aantekeningen. Hierna wordt tevens ingegaan op de boven afgedrukte schriftelijke interventie van de heer Mr. A.H.J. Swart.)

Mag ik dan beginnen met de beantwoording van de vraag, die mij door de heer *Van Rijckevorsel* over het Belgische nationaliteitsrecht is voorgelegd. Op p. 48 van het preadvies wordt erop gewezen, dat in België *niet* de regel 'mater semper certa est' geldt. Vervolgens leest men (11e regel van boven): 'Indien een moeder haar kind niet heeft erkend of haar moederschap niet door een rechterlijke beslissing is vastgesteld, bestaan tussen moeder en kind geen juridische betrekkingen. Juridisch verkeert een dergelijk kind in dezelfde positie als een vondeling: krachtens art. 1 NW is het derhalve Belg.' Naar aanleiding van deze passage vraagt de heer *Van Rijckevorsel* mij hoe de nationaliteitsrechtelijke positie is van een in Nederland geboren, onwettig kind, dat niet door de Belgische moeder is erkend. Een dergelijk kind heeft m.i. niet de Belgische nationaliteit: de zoëven aangehaalde zinnen hebben namelijk uitsluitend betrekking op onwettige, door de Belgische moeder niet erkende kinderen, die in België ter wereld komen. Er wordt immers op gewezen, dat een onwettig, niet door de Belgische moeder erkend kind dezelfde rechtspositie heeft als een vondeling en deze laatste verwerft slechts dan de Belgische nationaliteit als het in België is geboren (art. 1 NW). Het laatste lid van art. 1 der Belgische nationaliteitswet bepaalt daarover verder nog, dat een in België gevonden kind — behoudens tegenbewijs — verondersteld wordt in België te zijn geboren. Uit de gelijkstelling van een onwettig, niet door de Belgische moeder erkend kind met een vondeling kan men conclude-

ren, dat een dergelijk *buiten* België geboren kind *niet* de Belgische nationaliteit verwerft. Wordt een dergelijk kind in Nederland geboren, dan is het Nederlander ingevolge art. 1 lid 1 sub d WvNed: 'Nederlanders door geboorte zijn . . . het niet-erkend onwettig kind, in het koninkrijk geboren, tenzij blijkt, dat het de nationaliteit van een andere Staat bezit.' (Vergelijk hierover p. 55 preadvies).

Vervolgens wil ik even stilstaan bij de opmerking van de heer *Schim van der Loeff*. Het is bijzonder lastig om te beslissen onder welke omstandigheden kinderen uit qua nationaliteit gemengde huwelijken het Nederlanderschap mag worden toegekend. Weliswaar is een staat geheel autonoom in het toekennen van zijn nationaliteit, voor zover hij niet aan volkenrechtelijke verdragen is gebonden. Ik wil echter nog eens wijzen op hetgeen ik op p. 5 van mijn preadvies heb gesteld: Idealiter dienen de nationaliteitsrechtelijke regels van een staat dusdanig te zijn, dat aan *die* personen de nationaliteit van het land wordt toegekend, welke 'sociologisch' al tot dat staatsverband behoren en zichzelf ook beschouwen als behorend tot die natie (men duidt dit laatste wel eens aan met het begrip 'morele nationaliteit'). Natuurlijk zijn dit slechts vage normen: Wie behoren 'sociologisch' tot een staat, wie beschouwen zichzelf als behorend tot dat staatsverband? Dit zijn bijzonder moeilijk te beantwoorden vragen. Het komt mij echter voor, dat bij het vaststellen van wie 'sociologisch', respectievelijk 'moreel' tot een staatsverband behoren de factoren die *Schim van der Loeff* aangeeft (de wisselwerking van de historische factoren staat, godsdienst en cultuur) een belangrijke rol spelen. In het kader van het nationaliteitsrecht zal men moeten trachten om deze factoren enigszins in regels te vangen. De factor 'staat' zal men in die regels bij voorkeur moeten relateren aan het begrip 'territoir': het feit dat een kind binnen het territoir van een staat wordt geboren, legitimeert onder omstandigheden dat het kind de nationaliteit van die staat wordt toegekend. De factoren 'godsdienst en cultuur' zal men moeten relateren aan het begrip 'afstamming': het feit dat een kind van een Nederlander afstamt, kan legitimeren dat men dit kind het Nederlanderschap laat verwerven. *Schim van der Loeff* duidt er terecht op, dat we niet mogen denken met het toekennen van onze nationaliteit aan een kind uit een gemengd huwelijk het laatste woord te hebben gesproken en alle problemen te hebben opgelost. Als we een kind uit b.v. een gemengd Marokkaans-Nederlands huwelijk het Nederlanderschap toekennen, kan dit nog niet bewerkstelligen, dat dit kind – als het naar Marokko wordt gekidnapt – persé weer naar Nederland kan worden teruggehaald. Dat is immers sterk afhankelijk van het standpunt van Marokko. Het enkele feit dat het kind Nederlander is haalt niets uit, met name niet wanneer het kind ook de Marokkaanse nationaliteit bezit. We mogen echter daaruit niet concluderen, dat het dus nutteloos is zo'n kind Nederlander te noemen. In Marokko mag dit dan weliswaar misschien geen grote resultaten bewerkstelligen, maar hier in Nederland kan dit feit van groot belang zijn. Als b.v. een Nederlandse rechter een beslissing moet nemen in een voogdijgeschil met betrekking tot het kind, kan immers het feit dat het kind Nederlander is een extra argument zijn om dusdanig over de voogdij te beslissen, dat het kind in Nederland blijft.

De interventie van Prof. *Jessurun d'Oliveira* geeft mij de gelegenheid om mijn standpunt met betrekking tot de 'schijnhuwelijken' heden nog eens toe te lichten. Hij constateert met instemming, dat ik art. 18 lid 3 WvNed bekritiseer, maar vindt, dat ik het schijnhuwelijk door mijn voorstel aangaande art. 16 WvNed weer door een achterdeur binnenhaal. Daar verdedig ik immers, dat de Nederlandse nationaliteit aan de buitenlandse echtgenoot van een Nederlander moet kunnen worden geweigerd, indien het desbetreffende echtpaar feitelijk gescheiden leeft. Zijn deze standpunten met elkaar te rijmen?, vraagt *Jessurun d'Oliveira*. Op het eerste gezicht is zeker een tegenstrijdigheid aanwezig; ik had mijn standpunt dan ook duidelijker moeten expliciteren en maak graag van de ge-

legenheid gebruik dit alsnog te doen.

Schijnhuwelijken vormen een precair probleem. Het bestaan van een huwelijk tussen een Nederlander en een buitenlander beschouwt men immers als een grond om die buitenlander het Nederlandschap op vereenvoudigde wijze te laten verwerven. Op p. 69 e.v. van mijn preadvies heb ik aangegeven, dat de reden voor een dergelijke begunstiging *niet* zozeer moet worden gezocht in het feit dat de betrokkenen op het stadhuis een huwelijksbriefje hebben gehaald, als wel in de omstandigheid dat men 'het permanent samenleven met een burger van een bepaald land kan beschouwen als een indicatie, dat assimilatie aan de samenleving van dat land aanwezig is'. De reden is dus mijns inziens niet de formaliteit van de huwelijksluiting, maar het samenlevingsverband met de daaraan inherente assimilatie! Dat ons nationaliteitsrecht de onderhavige begunstiging desalniettemin vastknoopt aan de huwelijksluiting en niet aan het feitelijke samenleven, kan men uit historisch oogpunt begrijpen en is ook praktisch, daar men het feit van de huwelijksluiting op eenvoudige wijze kan constateren, terwijl 'samenleven' een veel vager begrip is, temeer nu men voor een in nationaliteitsaangelegenheden relevant samenleven altijd enige duurzaamheid van de relatie zal moeten eisen (vergelijk preadvies p. 71, 72, i.v.m. het concubinaat). Dit vastknopen van de nationaliteitsrechtelijke begunstiging aan de huwelijksluiting brengt ons echter bij het probleem van de schijnhuwelijken. Men kan constateren, dat er mensen zijn die misbruik van de zoëven gesignaleerde regeling maken: Het komt voor dat een Nederlander met een buitenlandse vrouw in het huwelijk treedt, niet omdat hij haar zo lief en aardig vindt, maar daar deze vrouw hem geld voor dit huwelijk biedt: zij wenst de Nederlandse nationaliteit te verwerven om zich permanent in ons land te kunnen vestigen. Het is begrijpelijk, dat men deze gevallen van misbruik wil tegengaan. De rechtsvergelijking leert echter, dat dit niet op efficiënte wijze kan gebeuren (preadvies, p. 80), hetgeen wordt bevestigd door de kritiek die men op art. 18 lid 3 VoW-Ned kan uitoefenen. Een heksenjacht op schijnhuwelijken blijkt niet goed mogelijk te zijn: enerzijds voorkomt men niet alle schijnhuwelijken, terwijl men anderzijds ook huwelijksbootjes torpedeert die niet voor de schijn in zee waren gestoken.

Betekent dit nu, dat men daarom helemaal niets tegen schijnhuwelijken mag doen? Ik meen deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden. Men moet alleen *niet* proberen afdoend tegen het schijnhuwelijk op te treden; een dergelijk optreden is gedoemd te mislukken. Men mag echter wel de nationaliteitsrechtelijke begunstiging van een buitenlandse echtgenoot weigeren in een enkel geval van een *evident* schijnhuwelijk; dit is m.i. op zijn plaats als echtgenoten feitelijk gescheiden leven. In een dergelijk geval is immers aan de eigenlijke reden van de nationaliteitsrechtelijke begunstiging van de buitenlandse echtgenoot niet voldaan: het permanent samenleven met een burger van ons land ontbreekt, en daardoor bestaat er geen indicatie dat een assimilatie aan onze samenleving aanwezig is. Door mijn voorstel de nationaliteitsrechtelijke begunstiging achterwege te laten indien echtgenoten feitelijk gescheiden leven, wil ik dus niet de schijnhuwelijken in het algemeen tegengaan, maar beoog ik de regel van art. 16 VoW-Ned in overeenstemming te brengen met de bedoeling die er m.i. aan ten grondslag ligt.

Jessurun d'Oliveira vraagt zich verder af, of ik wel terecht heb gesteld, dat bij de optieprocedure van art. 16 VoW-Ned een band met het vreemdelingenrecht ontbreekt. Hij wijst erop, dat de terminologie van art. 16 lid 3 sub a ('De bekrachtiging wordt geweigerd indien . . . er ten aanzien van de betrokkene ernstige vermoedens bestaan dat hij gevaar oplevert voor de openbare orde, de goede zeden, de volksgezondheid of de veiligheid van het koninkrijk . . .') aan het vreemdelingenrecht is ontleend. Bovendien ziet hij in de relatie tussen vreemdelingenrecht en nationaliteitsrecht nog eens een extra grond om erop tegen te zijn de nationaliteitsrechtelijke begunstiging van de buitenlandse echtgenoot achterwege te laten als echtgenoten feitelijk gescheiden leven. Hierover wil ik twee opmerkingen maken. Wanneer ik in mijn preadvies zeg blij te zijn, dat de optieprocedure

van art. 16 VoWNed niet aan het vreemdelingenrecht is gekoppeld, bedoel ik aan te geven dat het mijns inziens gelukkig is, dat men niet heeft bepaald dat het optierecht niet kan worden uitgeoefend als een met een Nederlander gehuwde vreemdeling uit het land is gezet of wanneer een uitzettingsprocedure aanhangig is. Een dergelijke expliciete koppeling van de optie-procedure aan het vreemdelingenrecht heeft in Frankrijk wel plaatsgevonden en daartegen wens ik mij af te zetten! Brengt mijn voorstel om in art. 16 VoWNed de eis van feitelijk samenleven te introduceren dan wellicht echter een *impliciete* koppeling met zich mee, doordat men via het vreemdelingenrecht het samenleven zou kunnen verbreken en daardoor de met een Nederlander gehuwde vreemdeling het optierecht uit de hand zou kunnen slaan? Dat zou onwenselijk zijn: het lijkt mij echter in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur en wel met name in strijd met het zorgvuldigheidsbeginsel om iemand uit het land te zetten, terwijl een optie-procedure aanhangig is (vergelijk in dit verband o.a. art. 32 lid 2 Vreemdelingenwet in zake uitzetting hangende een verzoek om de verlening of verlenging van een verblijfstitel; zie A.H.J. Swart, De toelating en uitzetting van vreemdelingen, diss. Amsterdam G.U. 1978, p. 294 e.v.). Ook zo'n impliciete koppeling dreigt daarom mijns inziens niet!

Met betrekking tot art. 16 VoWNed heeft *Jessurun d'Oliveira* ook aan de orde gesteld, dat het onwenselijk is om de weigeringsgronden in lid 3 *imperatief* te formuleren, daar de Minister dan weinig of geen beleidsvrijheid heeft. Ik deel deze mening. Het verdient ook mijns inziens aanbeveling te stellen, dat de Minister in bepaalde gevallen *mag* weigeren. Een dergelijke formulering laat ruimte voor nieuwe ontwikkelingen!

Uitvoerig ging *Jessurun d'Oliveira* in op de vraag of het nog wel wenselijk is de bipatridie te bestrijden. Hij stelt in de eerste plaats, dat ik voor reductie van meervoudige nationaliteit heb gekozen door een beroep op de status quo te doen. Een dergelijk beroep op de status quo imponeert hem niet. Ik ben dat met hem eens! Het is verkeerd vast te klampen aan het oude en vertrouwde en daarom direct te concluderen, dat veranderingen moeten worden vermeden. Vergelijk hierover b.v. de discussie die men op het terrein van het naamrecht kan horen; sommigen verdedigen dat het recht van de geslachtsnaam moet worden gewijzigd in het licht van de emancipatie van de vrouw; anderen stellen dat men dit gedeelte van ons recht uit achting voor de geschiedenis moet laten zoals het is: een argument dat bepaald niet overtuigend is. Ter ondersteuning van mijn keuze vóór het tegengaan van de meervoudige nationaliteit heb ik mij echter *niet* op de status quo 'sec' beroepen, doch op een afspraak ('status quo' zo men wil) neergelegd in een internationaal verdrag (zie *preadvies* p. 73). Dit is bepaald geen nuanceverschil, maar een onderscheid van principiële aard. Nederland heeft het Verdrag van Straatsburg ondertekend, dat de strekking heeft het aantal gevallen van meervoudige nationaliteit te reduceren. We moeten ons voorlopig aan dit verdrag houden. Het gaat in elk geval niet aan om – zoals in VoWNed wordt voorgesteld – in de *considerans* van een wet te stellen, dat 'mede in verband met de bekrachtiging van . . . het op 6 mei 1963 te Straatsburg tot stand gekomen Verdrag betreffende beperking van gevallen van meervoudige nationaliteit . . . aanleiding bestaat de wet van 12 december 1892 Stb. 268 . . . aan een algehele herziening te onderwerpen en ter vervanging van die wet nieuwe, algemene bepalingen omtrent het Nederlanderschap vast te stellen', om vervolgens in die wet regels te stellen, die het aantal gevallen van dubbele nationaliteit aanmerkelijk doen toenemen. Dit is hoogst inconsequent en m.i. derhalve onwenselijk. Tegen een systeem waarin veelvuldig gevallen van meervoudige nationaliteit voorkomen, kan men nog een ander bezwaar naar voren brengen. Het toekennen van nationaliteit aan een persoon kost geld! Prof. *Brunner* suggereerde in zijn interventie dit feit al als argument tegen de bipatridie. Men mag deze overweging mijns inziens zeer wel laten meespelen bij het kiezen vóór of tegen meervoudige nationaliteit. Kiest men voor bipatridie, dan neemt het aantal Nederlanders sterk toe, d.w.z. dan wordt

het aantal personen veel groter dat hier in ons land onbeperkt mag verblijven, een beroep kan doen op sociale voorzieningen, in aanmerking komt voor een studiebeurs etc. Dit kan en mag een reden zijn om het aantal gevallen van bipatridie te beperken!

Jessurun d'Oliveira heeft in zijn betoog ook onderstreept dat het niet mogelijk is om in het nationaliteitsrecht alle principes te realiseren, die men de moeite waard vindt. In mijn preadvies wees ik daar al op: soms zullen die principes met elkaar in botsing komen en dan zal men moeten beslissen welk principe men de voorrang geeft. Ik heb gesteld in elk geval het beginsel van gelijkheid van man en vrouw onvoorwaardelijk te willen verwerken. *Jessurun d'Oliveira* zegt dat ik even onverbiddelijk de bipatridie heb willen vermijden. Deze opmerking is niet geheel juist. Weliswaar heb ik de meervoudige nationaliteit willen vermijden, maar dit gebeurde slechts 'zoveel mogelijk' (vgl. p. 87 preadvies, waar ik onderaan de pagina een bepaald geval van bipatridie 'in Kauf nehme'). Vermijding van bipatridie is voor mij een uitgangspunt geweest, geen wet van Meden en Perzen. De gelijkheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht moet mijns inziens wel zo'n wet van Meden en Perzen zijn, hoewel ik beseft dat die Meden en Perzen daar waarschijnlijk anders over hebben gedacht.

Tenslotte nog een enkele opmerking n.a.v. hetgeen *Jessurun d'Oliveira* over de afstand van nationaliteit heeft gezegd. Hij verklaart, dat – als men persé de bipatridie wil tegengaan – het hem onwenselijk voorkomt om 'nationaliteitsverlies te funderen op min of meer objectief te constateren factoren'; hij ziet liever dat dit gebeurt door ontwikkeling van het recht op afstand van de nationaliteit. In mijn preadvies heb ik die mogelijkheid op p. 86 onder ogen gezien. Ik vind die wijze van tegengaan van meervoudige nationaliteit minder gelukkig; zij is absoluut niet effectief. Een bipatride zal namelijk niet snel gebruik maken van zo'n 'recht' van afstand. *Jessurun d'Oliveira* heeft er immers zelf al vaak op gewezen, dat een meervoudige nationaliteit in de ogen van zo'n bipatride slechts voordeel betekent; zolang hem geen dubbele militaire dienstplicht boven het hoofd hangt, geldt meestal 'baat het niet, dan schaadt het niet'.

Mevr. *Griffiths-Le Poole* wees in haar interventie op het feit, dat het dikwijls slechts min of meer op toeval berust of een kind uit een qua nationaliteiten gemengd huwelijk in het land van de vader of in dat van de moeder wordt geboren. Is het in dat licht wel zinvol om het ius-sanguinis-beginsel dusdanig met het ius-soli-beginsel aan te vullen, dat zo'n kind in principe uitsluitend de nationaliteit afleidt van degene in wiens land het is geboren? (Voorstel in preadvies p. 87). Zo'n kind heeft door z'n ouders immers betrekkingen tot beide landen. Is het dan niet beter dit kind dan ook beide nationaliteiten toe te kennen?

Ik erken dat een dergelijk kind – ook in nationaliteitsrechtelijk opzicht – relevante banden met beide staten heeft; ik wil echter daaruit niet de gevolgtrekking maken, dat *dus* beide nationaliteiten moeten worden verworven: mijns inziens is het voldoende om zo'n kind ipso iure de nationaliteit te laten verwerven van het land waar het ter wereld komt, terwijl op de andere nationaliteit een optierecht moet worden gegeven (preadvies p. 87).

Het lijkt me goed om in dit verband nog eens uitdrukkelijk de aandacht te vragen voor een probleem, waarop mevr. *Griffiths-Le Poole* in NJB 1970 heeft gewezen: hoe is de nationaliteitsrechtelijke rechtspositie van kinderen uit gemengde buitenlands-Nederlandse huwelijken, die het Nederlanderschap niet van hun Nederlandse ouder afleiden, terwijl ze een vreemde nationaliteit bezitten onder de ontbindende voorwaarde, dat ze een aantal jaren in het desbetreffende vreemde land leven? De rechtspositie van een dergelijk kind is onder de huidige wetgeving onduidelijk. Het is onzeker, of het na vervulling van de ontbindende voorwaarde Nederlander wordt (preadvies p. 55). Het VoW Ned (art. 6) is

evenmin duidelijk. Het lijkt me wenselijk, dat de toelichting op de nieuwe wet een uitdrukkelijke uitspraak over deze problematiek doet.

In zijn schriftelijke interventie wijst de heer Swart erop, dat ons nationaliteitsrecht en vreemdelingenrecht onvoldoende garanderen, dat een gemengd buitenlands-Nederlands echtpaar zich hier in Nederland kan vestigen. Moeilijkheden treden op, indien de buitenlandse echtgenoot geen directe mogelijkheid heeft het Nederlanderschap te verwerven, terwijl hem een verblijfstitel wordt geweigerd. (Zie ook Swart, diss. p. 153-160). De buitenlandse echtpartner kan het land dan worden uitgezet. Zou dit niet in strijd kunnen komen met de rechten van de mens, met name met het recht op eerbiediging van het gezinsleven? (Zie Swart, diss. p. 166-169).

Het komt mij voor, dat men inderdaad met kracht zal moeten nastreven, dat man en vrouw in Nederland kunnen leven als één van beiden het Nederlanderschap bezit. Men kan dit via het nationaliteitsrecht of via het vreemdelingenrecht bewerkstelligen. De laatste weg heeft mijn sympathie. De nationaliteitsrechtelijke oplossing schiet namelijk haar doel voorbij. Het doel dat men wil bereiken is het garanderen van de mogelijkheid een gezinsleven in Nederland op te bouwen. Als men de buitenlandse echtgenoot evenwel het Nederlanderschap toekent, verschaft men deze niet alleen een woonrecht in Nederland, maar tevens politieke rechten (waaronder stemrecht), de mogelijkheid studiebeurzen te verkrijgen enz. Dit lijkt me te ver gaan. Het is daarom verstandiger een oplossing via het vreemdelingenrecht te zoeken door te bepalen dat een echtgenoot van een Nederlander ipso iure een verblijfstitel in Nederland heeft, zolang deze buitenlander samenleeft met de Nederlandse echtpartner. Ik mag hier wellicht nog een andere, enigszins 'rechtsvergelijkende' opmerking aan toe voegen. In mijn preadvies wees ik op het feit, dat men in Zwitserland eveneens bezig is het nationaliteitsrecht opnieuw te doorddenken in het licht van de emancipatie van de vrouw (preadvies p. 34-36). Voor een gelijke behandeling van man en vrouw in het nationaliteitsrecht is in Zwitserland een grondwetswijziging nodig, daar de regel dat een buitenlandse echtgenote van een Zwitserse man de Zwitserse nationaliteit verwerft, in de Bundesverfassung is verankerd (art. 54 Abs. 4 BV). Interessant is in dit verband, dat in het voorontwerp van de derhalve noodzakelijke grondwetswijziging tevens bepalingen m.b.t. het verblijfsrecht van de buitenlandse echtgenoot van een Zwitser(se) (zie p. 97 preadvies) zijn opgenomen. Men stelt voor hetzij art. 44 Abs. 1 te veranderen in 'Ein Schweizerbürger und sein Ehegatte dürfen aus der Schweiz nicht ausgewiesen werden.' of art. 45 te laten luiden 'Jeder Schweizer und sein Ehegatte können sich am jedem Orte des Landes niederlassen.' In de toelichting wijst men erop, dat een dergelijke bepaling zinvol is, daar anders de Zwitserse echtgenoot onder omstandigheden gedwongen kan zijn de buitenlandse echtpartner in den vreemde te volgen. Een dergelijke druk op de Zwitserse echtgenoot acht men onwenselijk. Het is – dunkt me – de moeite waard om met aandacht de discussies te volgen, die in Zwitserland over dit grondwetswijzigingsvoorstel plaatshebben.

Ik laat na om aan te geven hoe men en detail een soortgelijk verblijfsrecht van de buitenlandse partner van een Nederlander dient uit te werken. Zo'n uitwerking kan men slechts op verantwoorde wijze geven, als men zelf een goed overzicht over het vreemdelingenrecht heeft. Mijn kennis van dit gebied van ons recht schiet daarvoor te kort.

Naar aanleiding van dit hiaat in mijn kennis voel ik trouwens een vraag opkomen, die ik niet onuitgesproken wil laten, hoewel hij eigenlijk nauwelijks iets met het onderwerp van het preadvies heeft te maken.

In het algemeen weten juristen veel te weinig van vreemdelingenrecht, nationaliteitsrecht en aanverwante gebieden. Wellicht is dit ook één van de oorzaken van het feit, dat de regelingen uit deze gedeelten van ons recht een wat onoverzichtelijke en rommelige indruk maken. Zou het daarom niet aanbeveling verdienen om aan een of meer juridische

faculteiten een keuzevak vreemdelingenrecht-nationaliteitsrecht te geven? (Waarbij men nog het internationale personenrecht – het op personen betrekking hebbende gedeelte van het IPR – zou kunnen betrekken, daar immers nationaliteit en domicilie *de* aanknopingspunten zijn in het internationale personenrecht!) Bij mijn weten wordt een dergelijk vak nog nergens in ons land gegeven. In het buitenland wordt dit vak soms wel gedoceerd. Door systematische bestudering van de genoemde rechtsgebieden zou de inhoud ervan wellicht beter op elkaar kunnen worden afgestemd, terwijl men dit terrein van ons recht voor de mensen uit de rechtspraktijk beter toegankelijk zou kunnen maken. Ook dit laatste is dringend noodzakelijk, nu het aantal vreemdelingen in ons land – vergeleken met enkele decennia terug – sterk is toegenomen.

Met genoegen las ik in het betoog van *Swart*, dat hij het met mij eens is, dat men bij art. 9 VoW^{Ned} een vraagteken moet plaatsen met betrekking tot de eis, dat het aan iemand, die naturalisatie verzoekt, moet zijn toegestaan voor onbepaalde tijd in Nederland te verblijven. Als men deze eis opvat volgens de terminologie van de vreemdelingenwet is hij minder goed begrijpelijk. *Swart* schrijft dat dit waarschijnlijk niet de bedoeling van het VoW^{Ned} is geweest. Men kan in dit verband nog eens onderstrepen, dat het echter bepaald niet onwenselijk is, dat de terminologie van nationaliteitsrecht en vreemdelingenrecht elkaar dekken.

De bal, die *Swart* mij toewerpt met betrekking tot mijn uitleg van het begrip 'volksgezondheid' in noot 49 op p. 58, speel ik direct door aan de opstellers van de toelichting op de richtlijnen voor naturalisatie krachtens wet van 10 maart 1977, waar het begrip 'gevaar voor de volksgezondheid' op de door mij gestelde wijze wordt uitgelegd (te vinden in 'De Nederlandse Nationaliteitswetgeving', serie SJ 1a (vierde druk), laatste regel op p. 255). Een uitdrukkelijke verwijzing daarnaar in mijn preadvies zou natuurlijk op zijn plaats zijn geweest.

Heel kort wil ik zijn met de opmerking die *Swart* heeft gemaakt over hetgeen ik op p. 49 van het preadvies heb geschreven over de wet op het Nederlanderschap van 28 juli 1850: *Swart* heeft gelijk.

En dan tenslotte de heer Salomons, die – *Jessurun d'Oliveira* en *Swart* wezen erop – een vrouw blijkt te zijn. Ik bied mevr. Salomons mijn welgemeende excuses aan voor deze misser. Eens te meer blijkt hoevele problemen de emancipatie van de vrouw met zich meebrengt. Dikwijls hoort men tegenwoordig verdedigen, dat in verslagen en handelingen de vermelding 'heer' of 'mevrouw' achterwege moet blijven. Er zijn kennelijk mensen die het gênant vinden, wanneer er voor hun naam 'mevr.' staat, terwijl bij anderen 'heer' is vermeld. Ook in de handelingen van de Staten-Generaal wordt vermelding van de sexe van een spreker dikwijls achterwege gelaten. Ik vind een dergelijk streven minder goed begrijpelijk: de gelijkstelling van de geslachten eist dit niet; de betreffende vermelding is immers een zuiver feitelijke aanduiding. Het is toch niet discriminerend als men voor een naam 'mevr.' vermeldt? Ik voel me tenminste ook niet tekort gedaan, omdat men weigert voor *mijn* naam 'mevr.' te schrijven, evenmin als ik mij gediscrimineerd voel ten opzichte van degenen die Jan heten, wanneer men als *mijn* voornaam Gerard-René schrijft!

Het lijkt me trouwens wel frustrerend voor een vrouw, als ze af en toe 'heer' wordt gedoopt: het omgekeerde komt immers niet zo vaak voor; over discriminatie gesproken...! Graag wil ik daarom het zoëven gezegde zien beschouwd als een pleidooi voor de vermelding van 'mevr.' c.q. 'heer' in verslagen en handelingen. Dat voorkomt frustaties, doordat mensen zoals ik in hun (weliswaar niet geheel te disculperen) onnozelheid blunders maken.

Bij het schrijven van het preadvies was ik er mij terdege van bewust, dat ik hier en daar fouten zou maken. Het latijnse puntdichtje van Martialis voor in het boekje geeft dit al aan. Mij zij vergunt hier een vertaling van die latijnse tekst te geven, daar ik heb ontdekt dat slechts weinig mensen het betreffende epigram konden lezen. Met dat vertalen heb ik het gemakkelijk, daar ik werkelijk geheel toevallig gisteren in een boekhandel een Nederlandse vertaling van Epigrammen van Martialis aantrof. Die – wat vrije, maar be-rijmde – vertaling wil ik U geven. Maar één opmerking wil ik nog vooraf maken: het woord ‘legis’ in het epigram is nu eens niet – zoals wij juristen geneigd zijn ogenblikkelijk aan te nemen – afgeleid van ‘lex’ (wet) maar van ‘legere’ (lezen):

‘Al wat je hier zult lezen
is goed of slecht of gaat,
omdat alleen op deze
manier een boek ontstaat.’

(Uit: Martialis, Epigrammen, vert. Frans van Dooren, Bussum 1975, p. 161).